

ליקוטים נפלאים פרשת שלח

"שלח לך אנשים" (יג, ב)

רבינו האור החיים הקדוש לומד מפרשת המרגלים יסוד גדול, שאם אדם שלח את חבריו לעשות דבר, וכוונת המשלח לרעה, גם אם השליח לא יודע מזה ואדרבה נתכוין לטובה, יש השפעה מכוח המשלח על נפש השליח, ופועל בו חלק הרע, וכן להיפך, בשלוחי מצוה נכנס כוח המצוה, כלומר כוח הקדוש ברוך הוא שהוא שלח אותנו לעשות את המצוות, ולכן אמרו חכמינו 'שלוחי מצוה אינם ניזוקים', כי כוח המצווה מלווה ושומרת על האדם.

ובזה מסביר ענין תמוה בפרשה, שהרי המרגלים היו צדיקים בשעת השליחות, וכמו שאומרת התורה 'שלח לך אנשים' שהם חשובים ונשיאי ישראל, ואם כן האין באו אחר כך למצב כזה? אלא אומר האור החיים הקדוש, שמכיון שכוונת כלל ישראל בשליחות, היתה לרעה, אז קיבלו המרגלים הצדיקים את התכונות הרעים של שולחיהם, שהרי שלוחו של אדם כמותו, ולכן הוא מקבל ממנו גם את הכוונות הרעות.

ובלשון קודשו של רבינו הקדוש, 'לצד שכוונת המשלחים היתה רעה, תפגעיל פועל הרע בשליח, ויחזור להיות שלוחו של אדם כמותו, ויולד בו תכונה רעה, מה שלא היתה בו קודם, ולזה הגם שהיו צדיקים, כשהתחילו ללכת כדי לרגל, נולד בהם תכונה רעה מכח המשלחים ויעצו להדיח'.

"למקום ההוא קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל" (יג, כד)

אם רק מעכשיו החלו לקרוא למקם הזה "נחל אשכול", למה איפוא כבר אמר הכתוב לעיל: "ויבואו עד נחל אשכול"? ברם, יתכן שגם לפני-כן נקרא המקום "נחל אשכול", על שמו של אדם בשם אשכול, (כגון: ענר, אשכול וממרא), ולכן נאמר לעיל "אשכול" חסר, בלי "ו", שמשמעותו אחד, ולאחר שכרתו המרגלים את אשכול-הענבים החלו לקרוא למקום: "נחל אשכול", מלא עם "ו", שאז כבר היתה זו לשון רבים (כפי שאמרו חכמינו על "בסכות" ו"קרנות" שמשמעותן: שתיים) בשל שני האשכולות, האחד: אשכול האיש, והשני: אשכול הענבים.

"ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (יג, ל-לא)

טעותם של המרגלים שהיתה להם נגיעה שהנהיגה אותם לסטות ומהדרך הנכונה. כמבואר בזהר הקדוש (ח"ג קנח, א) שכיון שרצו להישאר נשיאים, וידעו

שכשינסו לארץ ישראל יחליפו אותם, לכן רצו לגרום לכך שלא יכנסו לארץ ישראל, וממילא ישארו בתפקידם כנשיאים. ומחמת כן כל דבר שראו בארץ ישראל הסתכלו עליו בצורה שלילית, מה שאין כן יהושע וכלב שרצו להיכנס לארץ ישראל, ראו את הכל בצורה חיובית.

כך גם היה במחלוקת קורח ועדתו, שעיקר סיבת התנגדותו למשה רבינו נבעה מהסיבה שקרח ראה שמשה רבינו מינה את אליצפן לנשיא, בעוד שהוא יותר קרוב בייחוס, ויותר גדול ממנו. קורח אמר הריני חולק עליו ומבטל את דבריו וזו היתה הסיבה שגרמה לו לדאות כל דבר שציוה משה בצורה שלילית כמבואר במדרש תנחומא (הובא ברש"י טז, א)

כך גם מצינו אצל ירבעם בן נבט שפחד שעם ישראל יעלה לירושלים שהיתה בשליטת רחבעם ויצאו נגדו ויחזרו למלכות רחבעם, לכן הלך והציב שני עגלי זהב וחטא והחטיא את העם לזבוך לעגלי הזהב האלו כמבואר במלכים ב' (יב, כו).

למעשה רואים אנו הרבה אנשים שבגלל נגיעות מעדיפים לחדש כל מיני תאוריות לגבי בריאת העולם ובכוונת הבורא בעולמו, הם יודעים שהאמת מחייבת ואם יודו במציאות הבורא יהיו חייבים לציית לו ויהיה עליהם החובה לקבל עול מלכות שמים.

רואים אנו עד היכן יכול האדם לנטות מן האמת מחמת נגיעותיו האישיות. (עונג השלחן)

"ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים" (יד, יז)

השאלה: למה משה אומר "ועתה"? וכי עד עכשיו היה כח ה' קטן?

התשובה: יש מחלוקת ראשונים האם י"ג מידות של רחמים פועלות את פעולתן באמירה בלבד או שצריך להתנהג בפועל באותן י"ג מידות: "מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'?"

ובגמ' במס' ערכין ט"ו נאמר: "האומר בפיו חמור מן העושה מעשה! כי מצינו שלא נחתם גזר דינם של אבותינו במדבר אלא על לשון הרע."

זה מה שאומר משה: "ועתה" = לאחר שהוכח מעונשם של המרגלים שאמירה יתירה על המעשה, "יגדל נא כח ה' כאשר דיברת לאמר ה' ארך אפים" = היות והוכחת שאמירה טובה מן המעשה, לכן יש לך להתנהג עימנו ב-י"ג מידות של רחמים אף אם רק נאמר אותם בפה!.

ועל זה משיב לו ה': "סלחתי כדברך" = הדיבור שלך לבדו, בלא שתעשה מעשה, גם למחילה!.

(מהרש"ם בערזן).

}עוד יש לציין, כי במילה "יגדל" שבפסוק הנ"ל, האות יו"ד היא גדולה. למה? כי 10 (יו"ד, בגימטריא) פעמים הכעיסו בני" את ה' במדבר, וההוכחה של הגמ' וידעו

לעי"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת שלח

"במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה" (יד, לד)

בשם רבי יצחק חריף מובא כך: המרגלים היו בארץ ישראל ארבעים יום - שהם 960 שעות. כנגד ארבעים הימים שהיו בארץ, נענשו להיות במדבר ארבעים שנה, "במספר הימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה" (במדבר יד, לד), ארבעים שנה הן 480 חודשים. נמצא שכל חודש במדבר היה כנגד ב' שעות שהיו המרגלים בארץ ישראל. על כל שעה שהיו בארץ ישראל נענשו להיות חצי חודש במדבר. מתוך ארבעים השנים שהיו ישראל במדבר לא כולן ממש היו כנגד חטא המרגלים "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" (דברים א, ב) אחד עשר יום היה מהלך הדרך מחורב לארץ ישראל ודרך זו הרי היה עליהם לעבור בכל מקרה. אם כן יש להחסיר מארבעים השנים אחד עשר יום. זאת ועוד, עם ישראל יצאו ממצרים בט"ו בניסן ונכנסו לארץ ישראל כעבור ארבעים שנה בי' בניסן, אם כן נחסרו עוד ארבעה ימים ממנין ארבעים השנים התמימות נמצא אפוא שמתוך ארבעים השנים, יש להחסיר חמישה עשר יום שלא באו כנגד חטא המרגלים. וכאמור, חמישה עשר יום במדבר - מחצית החודש - היו כנגד שעה אחת שהיו המרגלים בארץ ישראל. וזהו שאומר רש"י: "ואותה שעה כשרים היו" - שהשעה האחת שבה היו כשרים, מתוך סך 960 השעות שהיו בארץ ישראל - שעה זו יורדת להם ממכסת ארבעים השנים במדבר, ולכן היו ישראל במדבר ארבעים שנה חסר חמישה עשר יום. (שו"ת פני ארי')

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (טו, לט)

השאלה: למה הקדים את הלב לעיניים? הרי חז"ל אמרו שטבע האדם "עין רואה ולב חומד"?
ז"א שהסדר הוא קודם עיניים ואח"כ לב. צריך היה א"כ לכתוב "אחרי עיניכם ואחרי לבבכם"?
התשובה נמצאה בסידורו של הגאון מוילנא שליך הפסוק הנ"ל בקריאת שמע, ציין הגר"א: "מפני מעשה שהיה".
וכך פירשו את כוונת הגר"א: במס' מנחות מ"ד מסופר על אדם שהיה זהיר במצוות ציצית. הוא החליט לנסוע לכרכי הים הרחוקים כדי לעבור עבירה. ובזכות המצוה - הציציות שטפחו על פניו - הוא ניצל מעבירה.
הרי לנו שבעבירה של "לא תתורו", יתכן מצב שהלב יחמוד לפני ראיית העיניים. כי הוא יצא למסע שלו ע"י ששמע שמועה מה יש שם בכרכי הים.
זה מה שהבטיחה התורה: אם תשמרו מצות ציצית כראוי, היא תשמור אתכם שלא תתורו אחרי לבבכם מתחילה וגם שלא תתורו אחרי עיניכם בסוף. (כרם הצבי)

לעיל שאמירה חמורה מן המעשה, נלמדת מהפסוק "וינסו אותי זה עשר פעמים".
ובגללם, בעצם, גדל כבוד ה' בהחשיבו את הדיבור יותר מהמעשה.

"ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" (יד, כד)

רבינו האור החיים הקדוש לומד יסוד גדול מהפרשה, שהכלל שנאמר 'צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים' הוא לא רק בעניני גשמיות, אלא גם בעניני רוחניות, שתפילת הצדיק על האדם בכוחה להועיל לאדם שלא יחטא וירשיע. ועל זה נאמר בפסוק 'צדיק מושל יראת אלוקים', שהצדיק בתפילתו כביכול מושל ביראת אלוקים של אדם אחר, ועל ידי תפילת הצדיק מקבל אדם יראת שמים המבטלת ממנו את יצרו הרע.

ולכאורה קשה למה הזכיר רק את כלב ולא את יהושע בן נון שגם הוא לא הלך בדרך המרגלים???

ועוד קשה מהו כוונת הפסוק 'רוח אחרת היתה עמו'?
מסביר האו"ח הק' שאצל כלב בן יפונה נתעוררה רוח רעה ללכת אחר עצת המרגלים, והיה צריך להתגבר עליה כדי שלא יחטא, כי היתה לו 'רוח אחרת' שהוא היצר הרע שרצה למונעו מדרך הטוב, ופעמה בו הרוח הרעה שיחטא, ולמרות כך נתגבר והלך להשתטח על קברי האבות וניצל, ומילא אחרי רצונו של השם יתברך, לכן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבנו עליו השלום. לעומת זאת, אצל יהושע בן נון לא התעוררה כלל בקרבו רוח רעה, מכח תפילתו של משה רבנו עליו השלום, שה' יושיעו מעצת המרגלים.

וזה לשון קודשו: 'כי יהושע לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל, כי משה מנעו, ויש כח בתפילת הצדיקים גם לבחינה זו, בסוד צדיק מושל יראת אלוקים.

"הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאוד מאוד" (יד, לב)

הארץ אשר עברנו בה לתור אותה טובה הארץ מאוד מאוד. והביא אותנו אל הארץ הזאת וכו'. אך בה' אל תמרודו וכו' יש לדקדק, מהי סמיכות הכתובים שהארץ טובה היא מאד אך בה' על תמרודו.

ונראה, דהנה מבואר בחסד לאברהם (מעין ג' מין הארץ סוף נהר י"ב) וז"ל ודע כי אר"י אינה מכפרת על עבירות הנעשים בה כי אם אל השגגות בלבד, אבל אותן שבמזיד אינן נמחלין כ"א ביסורין וכו' עיי"ש, הרי מבואר דארץ ישראל מכפרת היא על השגגות שעושים ישראל ולא על המזידין.

ומעתה י"ל, דזהו טובה הארץ וגו' והביא אותנו וכו' דטובה הארץ אף לכפר העוונות, אך בה' אל תמרודו דלשון מרד קאי על עבירה שבמזיד, ללמדך כי על החטאים שבמרידה אין כפרה ע"י מצות ישיבת אר"י וזהו שאמר אך בה' אל תמרודו.